

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

*ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΟΜΕΑ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΕΤΟΥΣ 2003-2004*

*Υπεύθυνος Καθηγητής: Ανδρέας Δημητρόπουλος
Μάθημα: Συνταγματικό Δίκαιο*

**ΘΕΜΑ: Σχέδιο Συνταγματικής Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή
Ένωση και Ποινικό δίκαιο**

Εκπόνηση εργασίας από την Κασσάνδρα Τσαγκάρη
Αριθμός καταλόγου:36

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ
II. ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ
III. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ ΕΧΕΙ ΕΞΟΥΣΙΑ ΘΕΣΠΙΣΗΣ ΚΑΝΟΝΩΝ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ?
IV. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΑΣΚΗΣΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ
V. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η ευρωπαϊκή ενοποίηση, αν και όποτε προχωρήσει με βάση το Σχέδιο Συνταγματικής Συνθήκης θα επιφέρει θεμελιακές αλλαγές και στο χώρο του Ποινικού Δικαίου. Οι επιπτώσεις δεν θα περιορισθούν στην πρακτική και νομολογιακή εφαρμογή του Ποινικού Δικαίου, αλλά θα επηρεάσουν βαθιά και την ποινική θεωρία. Οδηγούμαστε ίσως σε νέους τρόπους νομικής σκέψης, με τους οποίους άλλοι θα είναι περισσότερο και άλλοι λιγότερο εξοικειωμένοι. Από τώρα συνεπώς καθίσταται ορατή η ανάγκη θεωρητικής επεξεργασίας του διαφαινόμενου νέου καθεστώτος με όλα τα διατειθέμενα στις εθνικές επιστήμες εργαλεία. Και ιδίως επιβάλλεται η εξοικείωση των νέων νομικών με τις καινούριες προοπτικές μέσω ευρωπαϊκών προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης.

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η οριστικοποίηση του Σχεδίου Συνταγματικής Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη Διάσκεψη Κορυφής της Θεσσαλονίκης τον Ιούνιο 2003 και η διεξαγόμενη Διακυβερνητική, που θα καθορίσει την τύχη του Σχεδίου, αποτελούν σοβαρά ερεθίσματα και επιβάλλουν μια σε βάθος πλέον επιστημονική ανάλυση των προβλημάτων και επιπτώσεων της ενωσιακής πορείας στο χώρο του Δικαίου και της Νομικής Επιστήμης. Έχει γίνει πια αντιληπτό, ότι το πολιτικό-τεχνοκρατικό πνεύμα, που κατεξοχήν υπαγόρευσε και καθοδήγησε την πορεία της Ευρώπης από τις Ευρωπαϊκές Οικονομικές Κοινότητες στη σημερινή και μελλοντική Ευρωπαϊκή Ένωση, πρέπει να εμπλουτισθεί με την επιστημονική νομική σκέψη, καθώς επίσης το μέχρι σήμερα προϊόν να εξετασθεί υπό το πρίσμα της κριτικής μεθοδολογίας και ανάλυσης.

Το ιδιότυπο μάρφωμα κεντρικής εξουσίας, στο οποίο οδηγείται σταδιακά η Ευρώπη παρουσιάζει ενδιαφέρον όχι μόνο από την άποψη του Συνταγματικού Δικαίου

αλλά και για το Ποινικό Δίκαιο και την Ποινική Δικονομία, το δίκαιο, δηλαδή εκείνο, που είναι στενά συνδεδεμένο με την αυθεντία του εθνικού κράτους και τις εντός των πλαισίων του εθνικού κράτους κυρίαρχες δικαιοπολιτικές και κοινωνικοηθικές αντιλήψεις .

Στο Σχέδιο Συνταγματικής Συνθήκης αποκρυσταλλώνονται ποινικοί θεσμοί και διαδικασίες που διαμορφώθηκαν μεν στο παρελθόν με το σύστημα της βήμα προς βήμα προσέγγισης, αλλά τώρα εντάσσονται οργανικά στο οικοδόμημα της Ευρώπης και μοιραία επηρεάζουν, αν δεν υποκαθιστούν, σε ορισμένες περιπτώσεις τις εθνικές έννομες τάξεις. Αρκεί στο σημείο αυτό να αναφέρουμε πρώτιστα την δημιουργία και εν συνεχεία υπαγωγή του «ενιαίου χώρου ελευθερίας, ασφάλειας, δικαιοσύνης» από το πλαίσιο της διακυβερνητικής συνεργασίας στο πλαίσιο των νομοθετικών αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επίσης τη δημιουργία ή τη δυνατότητα δημιουργίας ευρωπαϊκών οργάνων άσκησης άμεσης ποινικής εξουσίας (Eurojust, Ευρωπαϊκή Εισαγγελία), καθώς και την επιδιωκόμενη αμοιβαία αυτόματη αναγνώριση από τα κράτη μέλη των ποινικών δικαστικών αποφάσεων και διατάξεων , η οποία μοιραία προϋποθέτει ενιαίο σύστημα διεξαγωγής της ποινικής δίκης (αποδεικτική διαδικασία, δικαιώματα διαδίκων κ.λ.π.) ή και ευρωπαϊκές διαδικαστικές πράξεις (ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης).

Όλα αυτά τοποθετούν πλέον στο προσκήνιο την από δεκαετίας μάλλον περιθωριακά, σε σχέση με τα διαδραματιζόμενα στις Βρυξέλλες, διεξαγόμενη επιστημονική συζήτηση για την αναγκαιότητα ή μη ενός Ευρωπαϊκού Ποινικού Δικαίου, για τα όρια και τη σχέση του με τα εθνικά δίκαια και γενικά για την αξία (ή απαξία) ενός «Ευρωπαϊκού Ποινικού Δικαίου».

II. ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Α) Το Ποινικό Δίκαιο στο σύνολό του (συμπεριλαμβανομένης δηλαδή της Ποινικής Δικονομίας) είναι το Δίκαιο, που κατεξοχήν εκφράζει την εθνική κυριαρχία. Η γένεσή του, ιδίως με τη μορφή των σημερινών εθνικών κωδίκων, συνδέεται ιστορικά με τη γένεση των εθνικών κρατών στην Ευρώπη. Ως έκφραση του κρατικού μονοπωλίου εξουσίας ήταν και παραμένει δημόσιο δίκαιο, δηλαδή δίκαιο επιβολής κανόνων

συμπεριφοράς και κυρώσεων, που αντλεί τη νομιμοποιητική του εξουσία από το Κράτος. Η θεμελιώδης έννοια της ποινικής αξίωσης της πολιτείας και της ικανοποίησής της, γύρω από την οποία οικοδομείται το ποινικό δίκαιο, είναι σύμφυτη με την αυθεντία του κράτους.

Ένας λοιπόν πρώτος προβληματισμός προκύπτει από το γεγονός ότι η Ευρώπη ως κρατική οντότητα ακόμη δεν υπάρχει. Πολύ περισσότερο ό,τι συζητείται ως πιθανή μορφή ευρωπαϊκής κεντρικής εξουσίας είναι ένας επιμερισμός εξουσιών και αρμοδιοτήτων μεταξύ εθνικών κρατών και Ευρωπαϊκής Ένωσης, που όπως όλα δείχνουν, επί μακρό χρόνο θα βρίσκεται σε μια συνεχή παλινδρομική κίνηση. Σημαντική εξέλιξη πρέπει πάντως να θεωρηθεί η θέσπιση από την Ευρωπαϊκή Συνθήκη νομικής προσωπικότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η αναγνώριση μέσω της ιθαγένειας της ιδιότητας του Ευρωπαίου πολίτη.

B) Η επιβολή του Ποινικού Δικαίου ως έκφρασης του κρατικού μονοπωλίου εξουσίας προϋποθέτει ωστόσο τη νομιμοποίηση της κρατικής εξουσίας. Η νομιμοποίηση αυτή στην ιστορική εξελικτική της πορεία από την απόλυτη εξουσία του μονάρχη, τους εν συνεχεία σταδιακούς περιορισμούς της τελευταίας από τα εθνικά Συντάγματα, έως τη σημερινή μορφή της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας συνοψίζεται πλέον στη παγιωμένη αρχή της δημοκρατικής νομιμότητας της κρατικής εξουσίας. Έκφραση της δημοκρατικής αυτής νομιμότητας είναι η διάκριση των εξουσιών, που έχει ως συνέπεια τη λειτουργία του κράτους βάσει νομοθεσίας που τίθεται από τα κοινοβουλευτικά νομοθετικά σώματα. Στο Ποινικό Δίκαιο, το κατεξοχήν δίκαιο του καταναγκασμού, η εξάρτησή του από το νόμο εκφράζεται με τη θεμελιώδη αρχή *nulla poena sine lege*, εννοείται *parlamentaria*.

Η σημερινή Ευρωπαϊκή ένωση πάσχει από το πανθομολογούμενο δημοκρατικό έλλειμμα, για το περιορισμό του οποίου οι συζητήσεις κατά τις προπαρασκευαστικές εργασίες της Συνταγματικής Συνθήκης ήταν εξαιρετικά επίπονες, καθώς έπρεπε να τηρηθούν ισορροπίες ανάμεσα στις καθιερωμένες δικαιοπολιτικές αρχές και τις πολιτικές σκοπιμότητες. Εξαιτίας μάλιστα κυρίως του ποινικού δικαίου θα μπορούσε να πει κανείς ότι ο τομέας της «ελευθερίας, ασφάλειας, δικαιοσύνης» υπήχθη μέχρι σήμερα στο πυλώνα της διακυβερνητικής συνεργασίας, με συνέπεια η θέση των αναγκαίων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος κανόνων δικαίου να εξαρτάται από την ομοφωνία και την

έγκριση των εθνικών κοινοβουλίων. Η Συνταγματική Συνθήκη υπάγει πλέον τον λεγόμενο τρίτο πυλώνα στις νομοθετικές αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αξίζει, ωστόσο, στο σημείο αυτό να αναφερθεί ο συσχετισμός των εν εξελίξει ευρωπαϊκών διαδικασιών με τη διεξαγόμενη στα πλαίσια του Δημοσίου Δικαίου συζήτηση σχετικά με τις πηγές της νομοθετικής εξουσίας.

Η παρατηρούμενη βαθμιαία και με την άμεση ή έμμεση συγκατάνευση των Κοινοβουλίων μετατόπιση της νομοθετικής εξουσίας προς την Κυβέρνηση οδηγεί σε ένα είδος νέας «δημοκρατικής (?) νομιμότητας. Είτε με τη χρήση ευρυτάτων εξουσιοδοτήσεων είτε με ad hoc συνταγματικές προβλέψεις, που δίδουν εξουσία θέσπισης κανόνων δικαίου σε άλλες αρχές (Κεντρικές Τράπεζες, Ανεξάρτητες Αρχές) είτε με πρόβλεψη στα Συντάγματα περιορισμένης ευθείας νομοθετικής εξουσίας της Κυβέρνησης μέσω διαταγμάτων συντελείται **μετατόπιση της πολιτικής εξουσίας - κυριότερη έκφραση της οποίας είναι οπωσδήποτε η θέσπιση κανόνων δικαίου – από το κοινοβούλιο προς την Κυβέρνηση.** Μόνο, που αυτό το είδος κυβερνητικής νομοθετικής λειτουργίας δεν ασκείται μονόπλευρα αλλά είναι προϊόν συναίνεσης ή συμβιβασμού, που προκύπτει από διαπραγματεύσεις μεταξύ της νομοθετούσας Κυβέρνησης και εξουσιοδοτημένων εκάστοτε από κοινωνικές ομάδες φορέων.

Με τον τρόπο αυτό, δηλαδή με την παρέμβαση μιας sui generis λαϊκής εκπροσώπησης, που «συν-νομοθετεί με την Κυβέρνηση», θεωρείται ότι διασώζεται η ουσία ή μάλλον η επίφαση της δημοκρατικής νομιμότητας, παρά τον κραυγαλέο παραμερισμό των κοινοβουλευτικών διαδικασιών.

Η Κυβέρνηση έτσι δεν λειτουργεί πλέον ως εκτελεστική αλλά ως κατά κυριολεξία «κυβερνητική» εξουσία , δηλαδή και ως αρχή, που νομοθετεί. Δεν είναι τυχαίο ότι η πρακτική αυτή, κατά το μέτρο, που ασκείται στο πλαίσιο συνταγματικών εννόμων τάξεων, στις οποίες η δημοκρατική αρχή είναι σύμφυτη με τον κυρίαρχο θεσμικό ρόλο των κοινοβουλίων, επικρίνεται ως «αυτό-αποδυνάμωση» των Κοινοβουλίων και επισείεται **ο κίνδυνος μετάβασης από την δημοκρατία της λαϊκής κυριαρχίας σε μια ιδιότυπη δημοκρατία ομάδων.** Στο σημείο ακριβώς αυτό εισέρχεται στο προσκήνιο η Ευρωπαϊκή Ένωση. Η ιστορική σύμπτωση της συρρίκνωσης του ρόλου των Κοινοβουλίων, χάριν της διαμόρφωσης ενός ηγεμονικού ρόλου των Κυβερνήσεων, με την επιχειρούμενη ταυτόχρονα και για πρώτη φορά οικοδόμηση μιας

ευρωπαϊκής δύναμης με δική της κυριαρχική εξουσία, φαίνεται ότι προσφέρει ένα είδος δικαίωσης στις νέες αντιλήψεις για το συσχετισμό των πολιτειακών λειτουργιών.

Η διεξαγόμενη σε ευρωπαϊκό επίπεδο γενικευμένη συζήτηση για την ανάγκη υπέρβασης των αγκυλώσεων, που δημιουργούν οι εθνικές έννομες τάξεις και η αναζήτηση κοινών ευρωπαϊκών αρχών, θεσμών και ρυθμιστικών προτύπων, φαίνεται να συνηγορεί προς την κατεύθυνση της εγκατάλειψης του παραδεδομένου μοντέλου διάκρισης των εξουσιών. Τις απώλειες υφίστανται τα Κοινοβούλια και τα κέρδη οι Κυβερνήσεις, οι οποίες και στις ενωσιακές διαδικασίες και ρυθμίσεις έχουν τον πρώτο ρόλο.

III. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ ΕΧΕΙ ΕΞΟΥΣΙΑ ΘΕΣΠΙΣΗΣ ΚΑΝΟΝΩΝ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ?

Εξαιρετικό ενδιαφέρον προκαλούν οι επιπτώσεις του Σχεδίου Συνταγματικής Συνθήκης στις πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές και αμυντικές ισορροπίες στην Ευρώπη. Εξίσου, αν όχι σημαντικότερες, είναι οι επιπτώσεις του στο πλέγμα προστασίας των πολιτών της Ένωσης, οι οποίοι αισθάνονται απειλούμενοι τόσο από την αυξανόμενη και συνεχώς μεταλλασσόμενη διασυνοριακή εγκληματικότητα όσο και από τα προτεινόμενα και λαμβανόμενα μέτρα καταστολής της. Έτσι, αποκτά ενδιαφέρον, πέραν των άλλων αναλύσεων, και η έρευνα κατά πόσον η προτεινόμενη Συνταγματική Συνθήκη απαντά στα προβλήματα και διλήμματα, που ήδη έχουν τεθεί και αν προωθεί την ολόπλευρη προστασία των πολιτών της Ένωσης, ιδίως με τα μέσα του Ποινικού Δικαίου. Με το Σχέδιο Συνταγματικής Συνθήκης τερματίζεται, όπως είναι φυσικό, η συζήτηση επί του πρωταρχικού ζητήματος, αν η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ή δεν έχει εξουσία θέσπισης κανόνων Ποινικού Δικαίου. Η Ε.Ε. θέτει πλέον γενικά κανόνες δικαίου με τη μορφή των νομικών πράξεων, που προβλέπει το Σύνταγμα (κυρίως ευρωπαϊκός νόμος και ευρωπαϊκός νόμος – πλαίσιο) επί των αντικειμένων για τα οποία της έχει παραχωρηθεί αρμοδιότητα (αποκλειστική ή συντρέχουσα) από το Σύνταγμα (άρθρ.32). **Συνεπώς η Ε.Ε. μπορεί να θέτει και κανόνες Ποινικού Δικαίου.**

Μια πρώτη προσέγγιση των σχετικών διατάξεων της Συνταγματικής Συνθήκης φαίνεται να δίνει τις εξής απαντήσεις σε καίρια προβλήματα:

1) Αναμφισβήτητα όπως σε όλους τους τομείς έτσι και στον υπό διερεύνηση χώρο επέρχεται συρρίκνωση της εθνικής κυριαρχίας προς όφελος μιας «ευρωπαϊκής» συγκυριαρχίας, καθώς μια σημαντική εξουσία – έκφραση της εθνικής κυριαρχίας, όπως είναι η θέσπιση κανόνων Ποινικού Δικαίου, παραχωρείται εν μέρει από το εθνικό κράτος προς την ιδιόμορφη κρατική οντότητα της Ε.Ε., που σημειωτέον, αποκτά αυθύπαρκτη νομική προσωπικότητα. (άρθρ.6). Ήδη παράλληλα προς την ποινική αξίωση της εθνικής πολιτείας γεννάται και ποινική αξίωση της ευρωπαϊκής «πολιτείας», η ικανοποίηση της οποίας επιτυγχάνεται μέσω των εθνικών κρατών.

2) Σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση περιορισμού του «δημοκρατικού ελλείμματος» της Ε.Ε. σημειώνεται αναμφισβήτητα με το Σχέδιο Συνταγματικής Συνθήκης. Καίτοι η τελική διαμόρφωση των σχετικών διατάξεων είναι ακόμη άγνωστη, βέβαιο είναι πάντως ότι οι νομοθετικές πράξεις της Ε.Ε. θα είναι προϊόν συναπόφασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου Υπουργών, που θα λαμβάνεται από αντιπροσωπευτικές πλειοψηφίες τόσο στο επίπεδο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (απλή πλειοψηφία), όσο και στο επίπεδο του Συμβουλίου Υπουργών (ειδική πλειοψηφία κρατών – μελών και πληθυσμού, που εκπροσωπούν). Η προβλεπόμενη διαδικασία συναπόφασης (άρθρ.ΠΙΙ-302) εξασφαλίζει κατά τεκμήριο και στο μέτρο του δυνατού την γνησιότητα της βούλησης και τη δημοκρατικότητα της έκφρασής της.

Οι κανόνες του Ποινικού Δικαίου, που θα προκύψουν συνεπώς από τις παραπάνω διαδικασίες θα ανταποκρίνονται κατά τεκμήριο στην αρχή της δημοκρατικής νομιμότητας και ιδίως στην αρχή *nullum crimen nulla poena sine lege parlamentaria*.

3) Την έλλειψη ομοιογένειας στις ποινικές έννομες τάξεις των κρατών – μελών καθώς επίσης και την ανάγκη διατήρησης των χαρακτηριστικών του κάθε εθνικού νομικού πολιτισμού φαίνεται να αντιμετωπίζει η Συνταγματική Συνθήκη με σειρά διακηρυκτικών αλλά και πρακτικών παρεμβάσεων. Πέραν των γενικών διακηρύξεων στο προοίμιο και αλλού, σημαντική είναι η ειδική αναφορά στις διαφορετικές νομικές παραδόσεις και συστήματα των κρατών – μελών.

Όπως ορίζει η σχετική εισαγωγική διάταξη (άρθρ.ΙΙΙ- 158) « η Ένωση συγκροτεί ένα χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, με σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και λαμβανομένων υπόψη των διαφορετικών νομικών παραδόσεων και συστημάτων των κρατών- μελών».

Σημαντικότερη από τη διακήρυξη είναι πάντως η καθιέρωση μηχανισμών για τη διασφάλιση του σεβασμού των νομικών παραδόσεων των κρατών – μελών. Για το σκοπό αυτό θεσμοθετούνται τρόποι παρέμβασης των κρατών–μελών μέσω των εθνικών Κοινοβουλίων κατά την διαδικασία έκδοσης των ευρωπαϊκών νομοθετικών πράξεων, έτσι ώστε να εγκαθιδρύεται ένα είδος διαλόγου Ε.Ε. και κρατών–μελών με σκοπό την ομοιόμορφη επιβολή του δικαίου. Στο πλαίσιο αυτό λειτουργούν οι ακόλουθες ασφαλιστικές δικλείδες:

A) Αρχή της επικουρικότητας και έλεγχος από τα εθνικά Κοινοβούλια: Όπως προελέχθη, ο χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, εντάσσεται στις συντρέχουσες αρμοδιότητες της Ε.Ε. (άρθρ.Ι-13), επί των οποίων εφαρμόζεται η αρχή της επικουρικότητας (άρθρ. Ι-9 παρ.3). Σύμφωνα με αυτήν η « Ένωση παρεμβαίνει μόνο εφόσον και στο βαθμό, που οι στόχοι της προβλεπόμενης δράσης δεν μπορούν να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη – μέλη..., μπορούν όμως...να επιτευχθούν καλύτερα στο επίπεδο της Ένωσης».

Ο έλεγχος των προϋποθέσεων της επικουρικότητας περιγράφεται λεπτομερώς στο προσαρτημένο ειδικό «πρωτόκολλο σχετικά με την εφαρμογή των αρχών της επικουρικότητας και της αναλογικότητας». Ενδιαφέρον έχει εν προκειμένω το δικαίωμα του κάθε εθνικού Κοινοβουλίου να μπορεί να διατυπώνει εντός έξι εβδομάδων από τη διαβίβαση της σχετικής νομοθετικής πρότασης της Επιτροπής αιτιολογημένη γνώμη για ενδεχόμενη μη τήρηση της αρχής της επικουρικότητας, που εξετάζεται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο Υπουργών και την Επιτροπή («μηχανισμός έγκαιρης προειδοποίησης»). Εάν υπάρχουν αιτιολογημένες αρνητικές γνώμες του 1/3 του συνόλου των ψήφων των εθνικών Κοινοβουλίων, η Επιτροπή υποχρεούται να επανεξετάσει την πρότασή της και ανάλογα να αποσύρει, να τροποποιήσει ή να διατηρήσει την πρόταση με αιτιολογημένη απόφαση.

Εν τέλει η τήρηση της αρχής της επικουρικότητας ελέγχεται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο (άρθρ.ΙΙΙ-270), όπου μπορούν να προσφεύγουν τα κράτη – μέλη και εξ ονόματος των εθνικών Κοινοβουλίων.

Β) Δικαίωμα νομοθετικής πρωτοβουλίας σε θέματα δικαστικής συνεργασίας επί ποινικών υποθέσεων και αστυνομικής συνεργασίας διαθέτουν πλέον και τα κράτη- μέλη, εφόσον η σχετική πρωτοβουλία υποστηρίζεται τουλάχιστον από το ¼ των κρατών-μελών (άρθρ.ΙΙΙ-165). Κατά την ανάληψη της πρωτοβουλίας αυτής τα εθνικά Κοινοβούλια μεριμνούν ιδιαίτερος για την τήρηση της αρχής της επικουρικότητας (άρθρ.ΙΙΙ-160).

Γ) Τα εθνικά Κοινοβούλια μετέχουν επίσης στους μηχανισμούς αντικειμενικής και αμερόληπτης αξιολόγησης της εφαρμογής των πολιτικών της Ένωσης για το χώρο ελευθερίας ασφάλειας και δικαιοσύνης (άρθρ.Ι-413 Ζ, ΙΙΙ-160 παρ.2 και ΙΙΙ-161), με σκοπό τη διευκόλυνση της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης. Οι ειδικότερες λεπτομέρειες για τον τρόπο διεξαγωγής της αξιολόγησης αυτής παραπέμπονται σε ευρωπαϊκό νόμο ή απόφαση.

Δ) Πολιτικό έλεγχο των δραστηριοτήτων της Eurojust και της Europol ενεργούν εκτός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και τα εθνικά Κοινοβούλια (άρθρ. Ι-41 παρ.2, άρθρ.ΙΙΙ-160 παρ.2), πλην όμως ο τρόπος διεξαγωγής του θα καθορισθεί με ευρωπαϊκό νόμο (άρθρ. ΙΙΙ-174 παρ.2, ΙΙΙ-177 παρ.2).

ΙV. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΑΣΚΗΣΗΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Δύο είναι μέχρι στιγμής τα ευρωπαϊκά όργανα άσκησης ποινικής εξουσίας, που ήδη λειτουργούν βάσει ενδιάμεσων αποφάσεων των ευρωπαϊκών οργάνων και αντιστοίχων εθνικών νομοθετικών προβλέψεων: **η ευρωπαϊκή αρχή δικαστικής συνεργασίας (Eurojust) και η ευρωπαϊκή αστυνομία (Europol),** στη Συνταγματική

Συνθήκη, όμως αναβαθμίζονται σε υπηρεσίες προβλεπόμενες από το Σύνταγμα (άρθρ.ΙΙΙ174-179).

Η δομή, η λειτουργία, το πεδίο δράσης και τα καθήκοντα τόσο της Eurojust (ιδίως παραγγελία και συντονισμός ποινικών διώξεων, δικαστική συνεργασία), όσο και της Europol (συλλογή, αποθήκευση κ.λ.π. πληροφοριών, διεξαγωγή ερευνών και επιχειρησιακών δράσεων) θα ρυθμισθούν με Ευρωπαϊκό νόμο. Χαρακτηριστικός είναι, ωστόσο ο ρητός περιορισμός, ότι οι δράσεις, που αποφασίζονται από τα παραπάνω όργανα διεξάγονται από τις αρμόδιες εθνικές αρχές ή από κοινού με αυτές (άρθρ. ΙΙΙ-174 παρ.2, ΙΙΙ-177 παρ.2), ενώ η εφαρμογή μέτρων αστυνομικού καταναγκαστικού χαρακτήρα εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα των εθνικών αρχών (άρθρ. ΙΙΙ-177 παρ.3).

Αντικείμενο της δράσης των παραπάνω ευρωπαϊκών οργάνων είναι «εγκλήματα, που έχουν επιπτώσεις σε δυο ή περισσότερα κράτη μέλη ή απαιτούν δίωξη σε κοινές βάσεις» (άρθρ. ΙΙΙ-174 παρ.4 για την Eurojust) και επιπλέον «η τρομοκρατία και μορφές εγκληματικότητας, που θίγουν ένα κοινό συμφέρον, που αποτελεί αντικείμενο πολιτικής της Ένωσης» (άρθρ.ΙΙΙ-177 παρ.1 για την Europol).

Ειδικά τώρα για τα «σοβαρά εγκλήματα με διασυνοριακή διάσταση, που έχουν επιπτώσεις σε πολλά κράτη- μέλη, καθώς και για εγκλήματα σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Κοινότητας» μπορεί με Ευρωπαϊκό νόμο του Συμβουλίου Υπουργών, που αποφασίζει ομόφωνα μετά από έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, να συσταθεί Ευρωπαϊκή Εισαγγελία εκ του πλαισίου της Eurojust. Έργο της θα είναι η καταζήτηση των δραστών των παραπάνω εγκλημάτων και η άσκηση της ποινικής δίωξης ενώπιον των αρμοδίων δικαστηρίων των κρατών-μελών.

Με τις γενικόλογες αυτές αναφορές τίθενται οι βάσεις για την δημιουργία **υπερεθνικών οργάνων άσκησης ποινικής εξουσίας**. Οι προβλέψεις είναι, ωστόσο, αρκετά ασαφείς και παραπέμπουν στην έκδοση ευρωπαϊκού νόμου, έτσι ώστε να δυσχεραίνεται ο κριτικός έλεγχος και η επεξεργασία των επιπτώσεων στις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές. Διάχυτη είναι πάντως η αίσθηση των κινδύνων, που συνεπάγονται αυτές οι καινοτομίες, γι'αυτό και ιδιαίτερος επισημαίνεται η ανάγκη περιοδικής αξιολόγησης του έργου των αρχών αυτών από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

και τα εθνικά κοινοβούλια (άρθρ. ΙΙΙ-174 παρ.2, ΙΙΙ-177 παρ.2) βάσει του ευρωπαϊκού νόμου, που θα διέπει την λειτουργία τους.

Γεγονός είναι πάντως ότι οι προβλέψεις για την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία – που δεν απέχουν πολύ από τις περιλαμβανόμενες στην Πράσινη Βίβλο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής- ανοίγουν το δρόμο για την κατά προτεραιότητα εγκαθίδρυση ενός στενότερου ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου ανίχνευσης και δίωξης του εγκλήματος, εντός του οποίου δεν θα έχουν πλέον θέση οι πολύπλοκες διαδικασίες δικαστικής συνδρομής, ενώ θα ξεπερνιούνται ευκολότερα οι τυχόν υπάρχουσες αποδεικτικές δυσχέρειες.

V. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η ευρωπαϊκή ενοποίηση, αν και όποτε προχωρήσει με βάση το Σχέδιο Συνταγματικής Συνθήκης θα επιφέρει θεμελιακές αλλαγές και στο χώρο του Ποινικού Δικαίου. Οι επιπτώσεις δεν θα περιορισθούν στην πρακτική και νομολογιακή εφαρμογή του Ποινικού Δικαίου, αλλά θα επηρεάσουν βαθιά και την ποινική θεωρία. Οδηγούμαστε ίσως σε νέους τρόπους νομικής σκέψης, με τους οποίους άλλοι θα είναι περισσότερο και άλλοι λιγότερο εξοικειωμένοι. Από τώρα συνεπώς καθίσταται ορατή η ανάγκη θεωρητικής επεξεργασίας του διαφαινόμενου νέου καθεστώτος με όλα τα διατειθέμενα στις εθνικές επιστήμες εργαλεία. Και ιδίως επιβάλλεται η εξοικείωση των νέων νομικών με τις καινούριες προοπτικές μέσω ευρωπαϊκών προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης.